

Komtura «mazais bizness»: medību piekūni no Ventspils

Manesse Codex - (1300 - 1340)

Giacomo Jaquerio: The Fountain of Life, 1418-30

Anglijas karalis
Džons
Bezzemis
(1199-1216),
14.gs. miniatūra

- *Vaticinia de summis pontificibus*
illuminated manuscript on paper
Italy, Tuscany, c. 1440

Frīdrihs II Hoenštaufens

- *De arte venandi cum avibus*, ~1240
(Māksla par medībām ar putniem)

De arte venandi cum avibus, 1240

De arte venandi cum avibus, 1240

causa. nec igitur velle fieri
 reu. p. faciemus. et cetera. et sic
 p. reu. p. accipimus ad
 quod dicitur. et cetera. sic lo
 co dicitur. Caplin. de diuersis
 instanciarum diuersis de
 otium. et de p. p. et cetera.
 ingenit. in ipse.

ma. et aut. sup. scilicet. velle
 et sic. p. aliam. et sic. p. aliam
 p. reu. p. accipimus ad
 quod dicitur. et cetera. sic lo
 co dicitur. Caplin. de diuersis
 instanciarum diuersis de
 otium. et de p. p. et cetera.
 ingenit. in ipse.

securus. et line. magis. et cetera.
 p. reu. p. accipimus ad
 quod dicitur. et cetera. sic lo
 co dicitur. Caplin. de diuersis
 instanciarum diuersis de
 otium. et de p. p. et cetera.
 ingenit. in ipse.

securus. et line. magis. et cetera.
 p. reu. p. accipimus ad
 quod dicitur. et cetera. sic lo
 co dicitur. Caplin. de diuersis
 instanciarum diuersis de
 otium. et de p. p. et cetera.
 ingenit. in ipse.

Medību piekūni – ne tikai
piekūni...

- «Karalis» - **karaliskais piekūns** (*Falco rusticolus*), tēviņš vai mātīte
- «Princis»- **lielais piekūns** (*Falco peregrinus*)
- «Hercogs»- **klinšu piekūns** (*Falco rupicolus*)
- «Grāfs» - **Tīrsela Peregrīna piekūns** (*Falco peregrinus anatum*) ?
- «Barons»- **vanags** ?
- «Bruņinieks»- **stepes piekūns** (*Falco cherrug*)
- «Dižciltis» - **rudgalvas piekūns** (*Lanner falcon*)
- «Dāma»- **merlins, purva piekūns** (*Falco columbarius*)
- «Brīvais» - **vistu vanags** (*Astur gentilis*)
- «Priesteris»- **zvirbulvanags** (*Accipiter nisus*), (mātīte)
- «Svētnieks»- **zvirbulvanags** (*Accipiter nisus*), (tēviņš)
- «Kalps» - **lauku piekūns, peļu vanadziņš** (*Falco tinnunculus*)
- «Mazis kalps» - **lauku piekūns, peļu vanadziņš** (*Falco tinnunculus*)
- «Bērns»- **lauku piekūns, peļu vanadziņš** (*Falco tinnunculus*)

Medību piekūnu «rangu tabula»

Boke of St Albans, 1486

Karaliskais piekūns - *gyrfalcon* , (*Falco rusticolus*) piekūnu dzimtas *Falconidae* arktiskais plēsīgais putns, pasaulē lielākais piekūns . Izplatīts galvenokārt polārajos reģionos, izņemot izolētas populācijas Vidusāzijas augstienēs, dažreiz tas tiek novērots zemākos platuma grādos ziemās, kad trūkst pārtikas. Piekūns var sasniegt 60 cm garumu, un mātītes, kas vidēji sver 1,4–2,1 kg , ir gandrīz divas reizes lielākas nekā tēviņi.

© Larry Bowdre Macaulay Library ML 49319911

Lielsais piekūns (*Falco peregrinus*) - visā pasaulē izplatīts piekūnu dzimtas (Falconidae) plēsīgais putns. Lielsais piekūns ir slavens ar savu ātrumu. Tas spēj pikēt, pārsniedzot 325 km/h. Tas ir ne tikai ātrākais putns pasaulē, bet arī ātrākais dzīvnieks no visas dzīvnieku valsts. 2005. gadā tika datēts lielā piekūna pikēšanas rekords — 389 km/h. Lielā piekūna ķermeņa garums ir 34—58 cm, spārnu pletums 80—120 cm. Tēviņi ir apmēram 30% mazāki nekā mātītes, to svars atkarībā no pasugas ir apmēram 440—750 g. Mātītes svars - apmēram 910—1500 g.

Latvijā ir novērojama lielā piekūna nominālpasuga *Falco peregrinus peregrinus*

Adult © Joshua Stacy eBird S77531806 Macaulay Library ML 288347741

DAS
MARIENBURGER TRESSLERBUCH
DER JAHRE 1399–1409.

AUF VERANLASSUNG UND MIT UNTERSTÜTZUNG

DES

VEREINS FÜR DIE HERSTELLUNG UND
AUSSCHMÜCKUNG DER MARIENBURG

HERAUSGEGEBEN

VON

ARCHIVRATH DR. JOACHIM,
STAATSARCHIVAR ZU KÖNIGSBERG I. PR.

KÖNIGSBERG I. PR.
VERLAG VON THOMAS & OPFERMANN
(FERD. REYER'S BUCHHANDLUNG).

1896.

- Marienburgas treslera (mantziņa) grāmata, 1399.-1409. gads
- Medību piekūni (*Falken*) un piekūnu pārziņi (*Falkner*) minēti vairāk kā 100 reizes
- Saistībā ar medību piekūniem minētas arī Ventspils (*Wynd, Winda*) un Grobiņas (*Grebin*) komturi, Sāmsalas bīskaps

15 vor 23 falcken, dy vom herren bischofe von Oszeln qwomen, yo vor das stocke 2 m. item 6 m. des herren bischofs dyner geschant, der dy falcken antwerte. item 2 m. 2 knechten, [dy] dy falcken her trugen. — Grebyn: item 30 m. vor 15 falcken vom voythe von Grebyn us Lyflant. item 2 m. 2 knechten, dy dy falcken trugen. item 4 m. des voythes dyner geschant, der dy falcken antwerte. item 1½ m. dem selben dyner vor syn gewant. — Winda: item 6 m. des kompthurs felkener von der Winda, der unserm homeyster 27 falcken brochte. item 2 m. 2 knechten geschant, dy dy falcken trugen. item 2 m. des kompthurs dyner geschant, der mit den falcken her in qwan. —

tragen hatten. Grebin: item 28 m. vor 14 falcken dem voythe zu Grebin. item 4 m. dem dyner geschant, der die falcken brochte. item 1½ m. dem selben vor 6 elen gewandes. item 1 m. eyne 30 knechte, der die falcken trug. item 6 m. des kompthurs von der Winda felkener geschant, der unserm homeister 11 falcken brochte, do mete yn der kompthur geeret hatte. item 2 m. zwen knechten, die die falcken brochten. item 2 m. vor eynen obirigen falcken von Grebin. — Koningisberg falcken: item 39 m. vor 39 falcken. item 35

haben. Wynda: item 6 m. des kompthurs dyner von der Winda geschant, der unserm homeister 8 falcken brochte, do mete yn der kompthur erete. item ½ m. dem selben von des groskompthurs wegen. item 2 m. zwen knechten, die die falcken getragen haben. Falken von Koningisberg: item 39 m. vor 39 falcken. —

Wynda: zum irsten 6 m. dem knechte geschant, der die falcken brochte, und 3 m. dren knechten, dy die falcken getragen haben. item 64 m. vor 32 falcken, yo vor das stücke 2 m., ouch dem 40 kompthur zur Wynda, am sonnobunde noch senthe Mertins tage. item

meister dem voythe us der Marcke gab, am tag Elyzabeth. item 44 m. dem kompthur zur Wynda in Lyffelandt vor 22 falcken, dy her unserm homeister sante, am sontage vor Andree als uns der meister Nov. 28. schreyb von Tuchell, das wir sy sulden bezalen. item 2 m. zwen knechten, dy sy trugen, und 3 m. des kompthurs dynere geschant, dy dy falcken brochte.

meister dem voithe us der Mareke gab, am tag Elyzabeth. item
44 m. dem kompthur zur Wynda in Lyffelandt vor 22 falken. dy her
unserm homeister sante, am sonstage vor Andree als uns der meister Nov. 28.
schreyb von Tuchell, das wir sy sulden bezalen. item 2 m. zwen
knechten, dy sy trugen, und 3 m. des kompthurs dynere geschanket,
dy dy falken brochte.

2 mārkas = 72 šiliņi
-ap 112 g sudraba

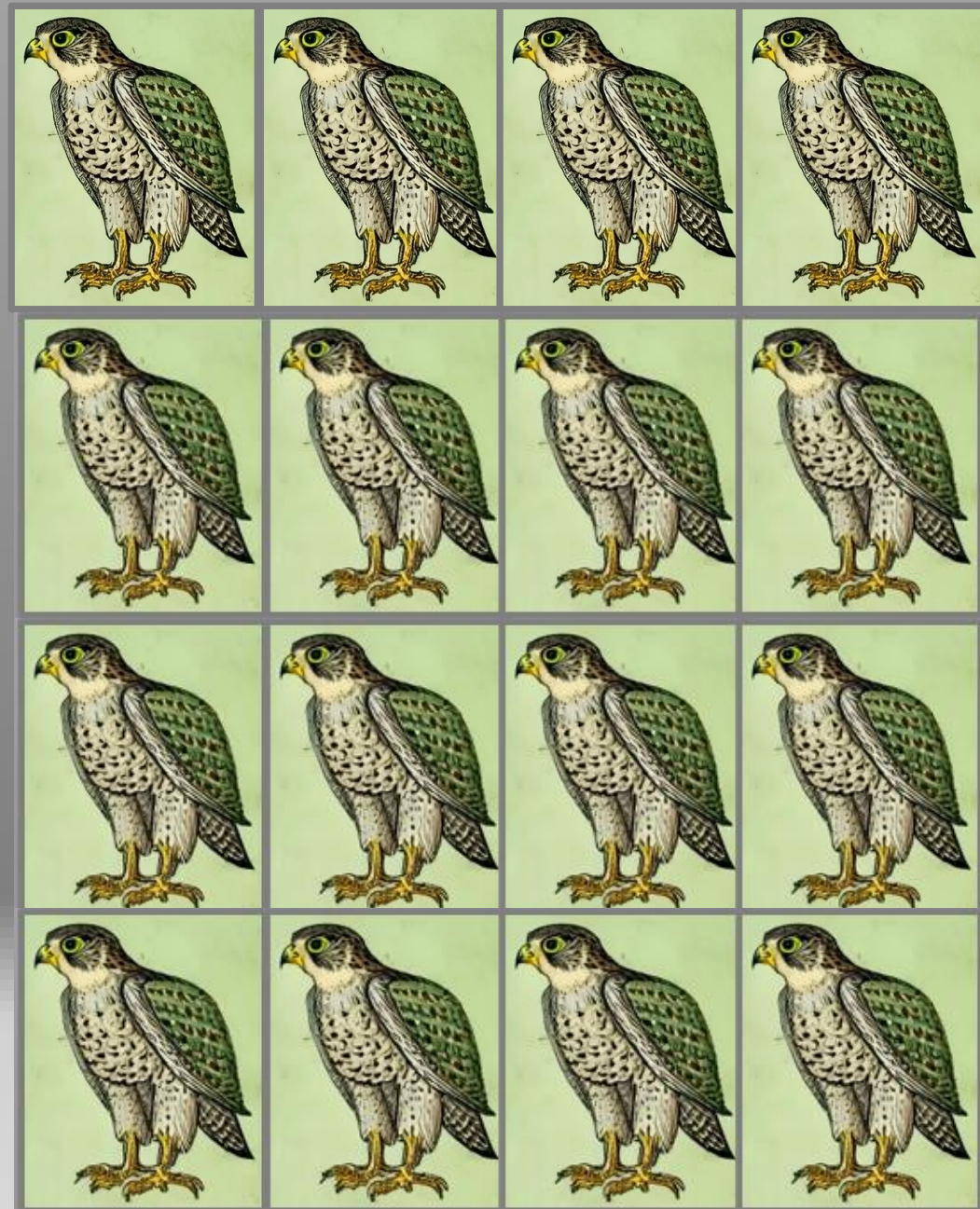

- Parasti piegāde Marienburgā svārstās 20 – 30 putnu apmērā un tikai retāk norādīts mazāks skaits (piemēram, 1404. gadā atvesti 8, 1406. gadā – 11, bet 1407. gadā – 9 medību piekūni). Lielākais daudzums fiksēts 1399. gadā (48), bet 1401. gada novembrī no Ventspils uz Marienburgu atceļo veseli 53 spārnotie mednieki.
- Kā liecina mantziņa pieraksti, ne par visiem putniem tiek saņemta samaksa. Daļa no tiem tiek dāvināti – gan lielmestram, gan lielkomturam, gan mājkomturam, gan arī mantzinim.

Cik daudz?

- 1399. – 1409. gada ieraksti fiksē vismaz **283** medību piekūnus, kas no Ventspils nonāk Marienburgā.
- 1399. – 1409. gada no Grobiņas komturejas piegādāti **174** medību piekūni.
- 1399. – 1409. gada no Sāmsalas bīskapijas piegādāti **121** medību piekūns.

- Marienburgas mantziņa pierakstos regulāri fiksēts, ka piegādi veic Ventspils komtura piekūnu pārzinis – felkeners.

kompthurs felkener von der Winda

1409. gads

dem selben dyner vor syn gewant. — Winda: item 6 m. des komp-
thurs felkener von der Winda, der unserm homeyster 27 falken brochte.

Felkeners –
«piekūnnieks»,
piekūnu parzinis

De arte venandi cum avibus, 1240

Vācu ordenis un medību piekūni...

- Vācu ordeņa statūti

23. Par medībām

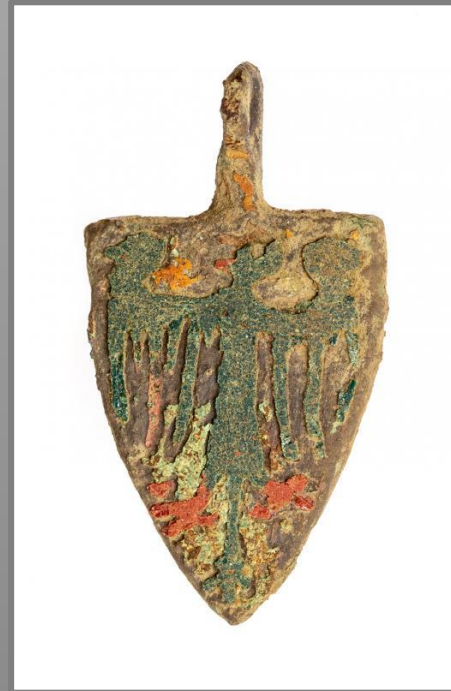
Ordeņa brāļiem nav pieņemami medīt ar trokšņiem un izsaucieniem, kas saistīti ar medībām, kurās izmanto dzinēsuņus un medību piekūnus. Tomēr viņi valda zemēs, kurās daudz mežu, un šādu zemju daudzums vairojās un viņiem var būt nepieciešams [uzturam] medījums. Tādēļ viņiem var būt medību uzraugi un citi ļaudis, kas nodrošina šāda medījuma ieguvī. Brāļi tiem [medībās] var doties līdzī, lai pasargātu tos no laupītājiem. Bet viņi nedrīkst laukos un mežos speciāli vajāt medījumu ar ieročiem. Mēs atļaujam viņiem, neizmantojot dzinēsuņus, medīt vilkus, lapsas un lāčus, ne izklaidei, bet vispārējam labumam. Viņi drīkst izmantot medību piekūnus, bultas un šķēpus.

1399. gads

zu eyne silberynne koppe deme meister; der huskompthur zu Danczik
nam das geld. item $\frac{1}{2}$ m. vor eyn futer dorzu. item $\frac{1}{2}$ ferto lotig
(vid. 7 scot) dem meister 12 schildechin zu den falken zu machen.
item 1 m. vor golt und vor machelon, die 12 schilde zu machen, jo
vom schilde 2 scot, Drysigmark deme goltsmede. item 5 franken,
deme meister eynen kôp zu vorgolden. item eyne mark vor mache-
ion, den kôp zu vorgulden, Drysigmark.

... 12 vairodziņi medību piekūniem no apzeltīta sudraba...

Konrāds fon Jungingens, 1393 - 1407

Ulrihs fon Jungingens, 1407–1410

Medību piekūni kā diplomātiska dāvana...

Ieraksti *Tresslerbuch* liecina, ka Vācu ordeņa lielmestrs 1399.-1409. gadā kā dāvanu medību piekūnus ir sūtījis Austrijas hercogam, vācu ķeizaram, Polijas karalim, Anglijas karalim, Francijas karalim un daudziem citiem Holandes, Bavārijas, Burgundijas Velsas, Orleānas, Klēves u.c. hercogiem un grāfiem, vācu zemju bīskapiem. Sūtījums parasti ietvēra vairākus medību putnus un aprakstos tie atzīmēti, kā «bars», «grupa» (*caske, kaske*). Gadā šādiem dāvanu sūtījumiem tika tērētas no 170 līdz 450 mārkas.

1409. gads

100 MARK LINDUS 2 SCOT.
Falken uszutragen: item 11 m. Peter felkener vor falken zu tragen dem herren konige von Ungern. item 4 m. vor falken zu tragen ken Osterrych dem herzogen. item 17 m. vor 10 falken dem 40 herren konige von Frankrych und 8 falken und 1 gerfalken dem herzogen zu Birgondia in 2 kasen zu tragen. item 16 m. of 4 kasen

Atalgojums (un ceļa izdevumi)
lielmestra felkeneram Peteram par
medību piekūnu piegādi Ungārijas
karalim, Austrijas hercogam
Francijas karalim, Burgundijas
hercogam.

Francijas karalis Kārlis (Šarls) VI, (1380.-1422.g.)

1406. gads

4 m. zwen knechten, die falcken dem koninge ken Engilland
brochten, do mete unser homeister den koning geeret hatte, und
die vyr m. worden yn dorumbe gegeben, wenne sie obir qwemen,
das sie die falcken vor bekostigten bis zum koninge; sundir der
grosscheffer von Marienburg richte yn os und schiff und fruchtgelt

4 m[ārkas] diviem
kalpotājiem, kas nogādā
medību piekūnus Anglijas
karalim...

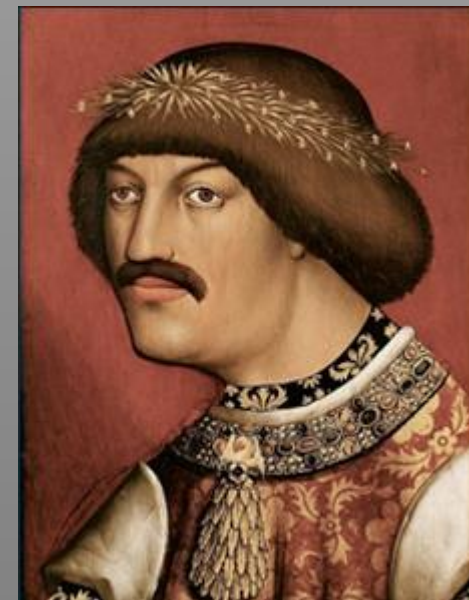

Henrijs IV (1367 –1413)

1404. gads

gegeben. item 3 m., zwene falken herzog Albrecht ken Ostirrich us-
zutragen; das gelt entpfing Peter felkener am frytage noch des 20
h. lichnams tage. item 10 m. dem arzte gegeben. der von Danczk

- ... divi piekūni Austrijas hercogam Albertam...

Alberts V (1397 - 1439),
Austrijas hercogs no
1404. gada

Alonso Sančess Koello, Austrijas erchercogs Venceslavs, 1574

Zēns ar medību
piekūnu un
bastonetu.

holandiešu mākslinieks,
Filips Skaistais,
Burgundijas hercogs, 1493

Et in uelamento alar tuar
exultabo: adhesit anima mea

et misereatur nostri.

Et agnoscamus in terra uia

Benedicite ignis ⁊ estus dñō:
benedicite frigus ⁊ estas dñō

The Taymouth Hours, 1325-1335

**Paldies par
uzmanību!**

